

SØNDAG
28. juli
2013

Stortingsvalg. Det har bortimot aldri vært noe samsvar mellom velgernes dom og det politiske flertallet på Stortinget.

Stadig mindretallsdemokrati

Debatt

Odd Gunnar Skagestad
Oslo

Foran årets stortingsvalg går de fleste tips i retning av at vi får et ikke-sosialistisk flertall med påfølgende regjeringsskifte. Hvordan en slik regjering blir satt sammen, er et mer åpent spørsmål. Det som imidlertid er sikkert, er at dersom vi får en regjering basert på et flertall av de avgitte stemmer, vil det være første gang på 113 år at noe slikt skjer.

Ved stortingsvalget i år 1900 fikk Venstre 54 prosent av stemmene, og statsminister Johannes Steen kunne regjere videre med et solid parlamentarisk flertall. Dette skulle bli siste gang ett enkelt parti oppnådde et absolutt flertall av de avgitte stemmer ved noe stortingsvalg.

Gjennom de påfølgende 113 år, har vi hatt 29 stortingsvalg og i alt 47 regjeringsskifter (inkludert omdannelser med hensyn til partisammensetning). I det meste av denne tiden, har mindretallsparlamentarismen vært et dominerende trekk ved vår politiske kultur. For så vidt er det rødgrønne flertallsregime som vi har hatt siden 2005, noe av et unntak i norsk politisk historie.

Regjeringer uten velgerflertall

Men problemstillingen mindretalls- kontra flertallsregjeringer – i betydningen regjeringer utgått fra et parlamentarisk flertall eller ei i Stortinget – er nå én ting. Et annet og mindre påaktet forhold, er at vi i Norge så å si aldri har hatt en regjering utgått fra et flertall av landets velgere.

Det nærmeste en norsk regjering

gjennom de siste drøyt hundre år kan vise til i retning av å ha et flertall i folket, var Bortens firepartiregjering, som i perioden 1965–69 kunne skilte med en velgeroppslutning på 49,5 prosent. Øvrige flertallsregjeringer (Gerhardsens arbeiderpartiregjering 1957–61, Willochs trepartikoalisjon 1983–85 og Stoltenbergs nåværende rødgrønne koalisjon) har hatt et enda spinklere velgergrunnlag.

I norsk valgforskning har dette særegne fenomenet gjennomgående vært underkommunisert. Enkelte, som professor Bjørn Erik Rasch i artikkelen «Lotteridemokratiet», har gått så langt som til forsiktig å antyde at det «ikke alltid har vært et greit samsvar mellom velgernes dom og det politiske flertallet på Stortinget».

Systematisk, ikke tilfeldig

I virkeligheten har det ikke bare sporadisk eller sjelden, men så godt som aldri vært noe «samsvar mellom velgernes dom og det politiske flertallet på Stortinget».

Betegnelsen «Lotteridemokratiet» målbærer den oppfatning at valgresultatene avgjøres av de rene tilfeldigheter. Hva angår spørsmålet om forholdet mellom regjeringssammensetning og velgergrunnlaget, synes imidlertid rommet for usikkerhet å være forsvinnende lite. Her finner vi en total og systematisk omvendt korrelasjon som vanskelig kan tilskrives de rene tilfeldigheter.

Derfor er også lotterimetaforen lite treffende: Vi kan tvert imot si med høy grad av sannsynlighet at man vil få en regjering som ikke kan mønstre noe flertall blant velgerne. I så måte er derfor «Mindretallsdemokratiet» en mer presis betegnelse. Med mindre høstens valg skulle medføre at en hundreårig tradisjon brytes, vil dette også være tilfellet i den kommende stortingsperiode.